

EESTI LINNAD

(end. „LINNAD ja ALEVID“)

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6

Ilmub 10 korda aastas.

XIII aastakäik.

Numbri hind 25 senti

Nr. 3

Juuli

1940

SISU.

Elektritarifiipoliitikast — Prof. dr. ins.
H. Freymuth.

Linnade planeerimise juhiseid Nõukogude
Venes.

Vanadehoolekande korraldus mõnes Lääne-
Euroopa riigis.

Eesti Linnade Liidu tegevusest.

Konsultatsioon.

Kroonika.

EESTI LINNAD

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 3

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

**Juuli
1940**

XIII AASTAKÄIK

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

Elektritariifipoliitikast.

Prof. dr. ins. H. Freymuth.

Kui me energiaallikais midagi muutub, kas või näiteks petrooleumi kadumine vabamüügilt, kerkib kohe pävakorrale küsimus, kas ei ole seda energiaallikat võimalik asendada elektrienergiaga. Miks ka mitte, kui selleks on olemas sobiv elektritariif, mis suudab konkureerida asendatava aine hinnaga.

Vaatleme allpool lähemalt elektritariifide koostamise põhialuseid ja suunda, kuhu peame oma elektritariifidega jõudma.

Elektriyaamade kWh omahind.

Termiliste elektriyaamade kWh omahinna määrajaks on peamiselt neli kulu ja nimelt:

1. Tööstuskulud, mis koosnevad kütta-aine- ja veekuludest ja masinistide ja küt-
jate palgast.

2. Tehnilise seadme korrashoiu kulud.

3. Üldkulud A, mille alla tuleb arvata jõujaama varanduse amortisatsiooni, tehnilise personaali palgad ja muud elektri tootmisega seoses olevad kulud.

4. Üldkulud B, mille alla tuleb arvata elektrivõrgu varanduse amortisatsiooni, kaubandusliku personaali palgad ja muud elektri müüjiga seoses olevad kulud.

Lõviosa neist kuludest moodustab tavaliselt varanduse amortisatsioon, sest jõujaama ja kaablivõrgu varandusi tuleb alatasta täiendada ja varusid soetada, kui tahetakse samu pidada tehniliste saavutistega ja tarvitajaskonnale kindlustada katkestamata voolusaamist kogu aasta jooksul.

Suuruselt teine on küttaainekulud. Nende kulude suurusega tuleks arvestada peamiselt elektriküttetariifide koostamisel, kuna sel

juhtumil tuleb vooluhinda alandada miinimumini, et vähegi võistelda puidu või turba küttehindadega.

Ükski elektritariif ei või olla madalam, kui küttaainekulud ühe kWh kohta, kaasa arvatud veel kulud, mis on seoses võime kadudega elektrivõrkudes. Seega küttekulud ühe kWh kohta moodustavad nn. minimaalse elektritariifi.

Kui esialgul pole võimalik elektrit kasutada otse ruumide kütteks, siis praegu on see võimalik teostada sooja vee soetamiseks nn. boilerite abil.

Moodsates jõujaamades on küttaainekulud juba viidud miinimumini ja nende juures oleks raske saavutada märgatavat säästu. Üldiselt on aga nende kulude mahasurumine põhjapandava tähtsusega. Nii näiteks võiks juba praegusel ajal põlevkivi- või turbaküttega jõujaama elektrivoolu kasustada öötundidel ka kütte otstarbeks. Vastandina sellele õliküttega jõujaamades (näiteks Petseris) ei tule see küsimus üldse kõnesse.

Suuruselt kolmas on personaali palga kulud. Siin mingit kärpimist teostada on mõtetu ja see ei annaks positiivset tagajärge. Kõnesse võiks tulla elektri müügi ümberkorraldamine, kuid vaevalt ka siin võiks saavutada märgatavat säästu.

Ülejäänud kulud on niivõrd väikese tähtsusega, mis ei mõjusta suuresti kWh hinda.

Veel võiks kõnesse tulla jõujaamade puhaskasu, mis üksikutes jõujaamades sagedasti ulatub sadadesse tuhandettesse kroonidesse, kuid ka siin pole mindud liialdusteni, sest puhaskasu absoluutne suurus ei näita

veel kasuprotsenti. Võrreldes investeeritud kapitaliga, puhaskasu ei ületa harilikult 10%.

Nagu nähtub ülaltoodust, ei esine me jõujaamades selliseid kulusid, mida suure säästu saavutamiseks ja elektri hinna allaviimiseks oleks võimalik vastuvaidlematult kärpida. Hinna allasurumiseks tuleb käia hoopis teist teed ja nimelt: suurendada jõujaama toodangut, hoides seejuures tippkoormus endisel tasemel. Sellega vähenevad amortisatsioonikulud ühe kWh kohta, personali palgad ja tehnilise seadme korrashoiukulud proportsionaalselt kWh arvu kasvuga.

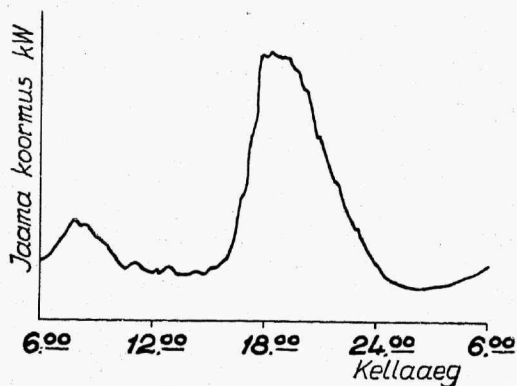
Toodangut on võimalik suurendada jõujaama väga mitmekesiste elektritariifidega, tõmmates kõik võimalikud energiatarvitajad elektritarvitajaiks. Lühidalt öeldes, jõujaamad peavad ajama õiget tariifipoliitikat.

Sel alal pole aga üldist retsepti, sest peal igal jõujaamal on olemas oma tüüpiline koormuse kõver nii ööpäeva kui ka aasta-aegade kohta ja igal linnal on oma tüüpilised tööstus- ja kaubandusettevõtted. Vaatleme allpool jõujaamade tüüpilisi võimekõveraid ja püüame neist teha oma järeldusi.

Jõujaamade koormused.

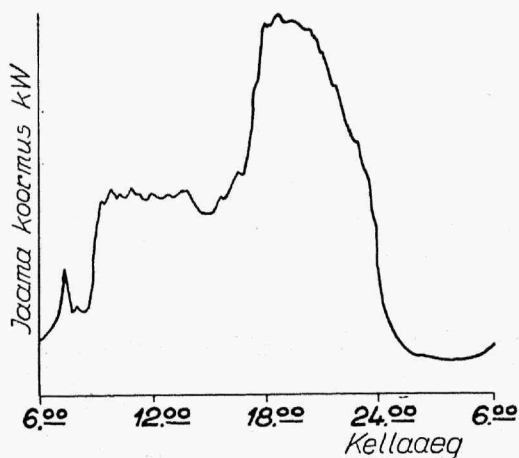
Et mitte tungida peensusisse, võtame vaatluse alla kolm tüüpilist jõujaama ja jälgime nende talvekuude koormuste kõveraid. Sel ajal harilikult esineb ka jõujaama tippkoormus.

1. Väikelinna jõujaama koormuse kõver. Väikelinnas esi-

neb tööstusi vähe või puuduvad nad hoopis. Seetõttu on ka päevane koormus väike või puudub täiesti. Selline juhtum esines mõned aastad tagasi Petseris, kus päevase koormuse puudusel suleti jõujaam teatud päevatundidel. Koormus moodustatakse peamiselt valgustuse koormusega, mis esineb hommiku- ja õhtutundidel. Koormus kasvab võrdlemisi järsku hämarikul ja langeb vähem järsumalt kella 22.00 ja 24.00 vahel.

2. Suurlinna jõujaama koormuse kõver. Siin on harilikult osa suur-

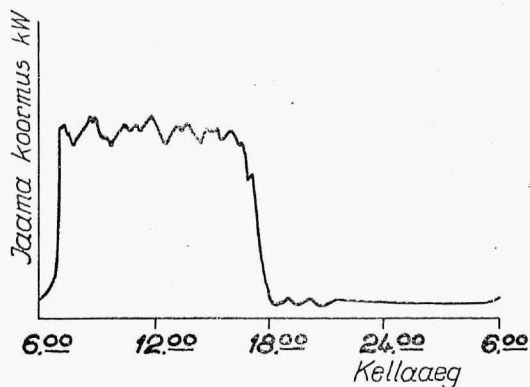

tööstusi lülitatud linna elektrivõrgule, samuti pea kõik kesk- ja väiketööstused, mistõttu on päevane koormus suure tähtsusega. Tema võime ulatub sagedasti üle poole öhtusest tippkoormusest ja kestab pea kogu päeva, näidates langust ainult kella 14.00 ja 15.00 vahel. Siis aga tõuseb suure hooga linna valgustuskoorem, mis jõuab kulminatsioonipunktini kella 18.00 ja 19.00 vahel. Koormuse langus on aeglasem kui väikelinnade jõujaamade juures, sest siin aitavad langust veidi aeglustada teatrite, kinode, tänavavalgustuse, vaateakende jne. koormused.

Elektri praeguste kasustusvõimaluste juures on öine koormus siiski veel väga nõrk, sest pole leitud veel sobivaid öövoolutarvitajaid.

Selle liigi jõujaamade hulka võiks arvata Tallinna ja Tartu elektrijõujaamu.

3. P u h t t ö ö s t u s j õ u j a a m a koormuse kõver. Need on jaamad,

millel on olemas suur päevane koormus, mis järsku langeb tööstuse sulgemisega. Sellises olundis on kõik tööstusjaamad, mis töötavad ühes vahetuses ja mis ei toida mõnda avalikku linna võrku.

Nagu eeltoodust nähtub, ei sarnane nende tüüpiliste jõujaamade koormuste kõverad üksteisele, ja koormused pole kaugeltki ühesuurused ühe ööpäeva jooksul.

Õnnelikumas olundis on muidugi sellised jõujaamad, mis töötavad kombineeritud koormusega, s. o. tööstusjõujaam ühes valgustusvõrguga. Näiteks Võrus esineb vooluallikana puhttööstusjõujaam, mis töötab suure päevase koormusega ja õhtuti toidab Võru linna elektrivõrku, millel peamiselt valgustuskoorem. Selline koostöö võimaldab võrdlemisi ühetaoselt jaotada koormust vähemalt 12—15 tunni jooksul ööpäevas, kuna koormata osa on seega ainult 9—12 tundi. Pealegi on linnade avalikkude võrkude koormused väga reeglipärased aastast aastasse ja seega on võimalik oma tööstust sellele sobitada.

Mitte halvemas olundis pole ka Ellamaa jõujaam. Siin esinevad päevase koormusega oma ja osaliselt Tallinna tehaste koormused, õhtul Haapsalu ühes Läänemaa valgustuskoormusega ja Türi ühes raadiojaamaga. Peale selle on ööd kui päevad elektriraudtee koormus.

Nagu ülaltoodust selgub, on jõujaamade koostöö igapidi soovitatav juhtumil, kui jõu-

jaamade maksimaalsed koormused ei lange kokku ühele ja samadele kellaaegadele.

Jõujaama tippkoormus määrab jõujaama installeeritud võime ja viimane investeeritud kapitali suuruse. Kui on teada jõujaama toodang kWh , siis on teada kapitali kulu ühe kWh kohta. Siit on ilmselt selge, et iga jõujaam peab püüdma oma tippkoormust vähendada miinimumini ja ühtlasi suurendada toodangu kWh maksimumini. Viimase vahekorral näitajaks kasustatakse tundide arvu, mille aja vältel kestab tippkoormus aastas. Kui näiteks jõujaama aastane toodang on 20 000 000 kWh ja maksimaalne koormus või nn. tippkoormus — 5000 kW , siis on maksimaalse koormuse kestvus: $20\,000\,000 : 5000 = 4000$ tundi. Teoreetiliselt võib see arv tõusta aastas 8760 tunnini. Praktiliselt loetakse praegu koormuse heaks Praktiliselt loetakse praegu koormuse heaks misaega, keskmiseks — 2000—3000 kasustustundi ja halvaks — alla 2000 kasustustundi.

Et võimalikult rohkem toota ja seega rohkem müüa kWh , selgub ülaltoodust, et

1) tarvitajaile peab andma kõik võimalikud soodustused tariifide näol,

2) soodustusi tuleb anda neile tarvitajale, kes voolu kasustavad ajal, mil jõujaamal on väike koormus,

3) üht ja sama soodustust ei saa anda jõujaama kõikide tüüpide juures, vaid küsimusi tuleb lahendada iga jõujaama kohta eraldi.

Viimase punkti juures tuleb tähendada, et puhtvalgustusjõujaamad püüavad soodustada päevast tarvitust, müües voolu tööstuse ja majapidamise otstarbeks väga madala hinnaga, kuna puhttööstusjõujaamad teevad seda valgustusvooluga. Asjast kõrvalseisvale võhikule jääb see toiming arusaamatuks. Muidugi eelistab ta selle jõujaama tariifipoliitikat, kust ta oma tarvituseks saab voolu odavaimalt. Sellised asjaolud tekitavad mõnikord arusaamatusi ja pahandusi kahe naaberjõujaama vahel.

Milliseid soodustusi teha teatud liiki tarvitajaile, kas teha soodustusi kogu ööpäeva

jooksul või teatud kellaaegadel päeva keskel, jäädes ühtlasi naaberjõujaama hindadega siiski teatud keskmisele tasemele, neist küsimusist tekibki kogu tariifipoliitika.

Sagedasti on väljendatud mõtteid ja otsitud mõnda absoluutselt ühtlast tariifi kogu riigile. Ülaltoodust võib selgesti näha, et seda ei saa teha. Mis ühele jõujaamale on hea, on teisele halb.

Sellist absoluutselt ühtlast tariifi võib kogu riigis panna kehtima kahel juhtumil. Esiteks kui on tegemist ühe mõjuandva jõujaamaga kogu riigis (näiteks Kegumsi jõujaam Lätis), teiseks kui meil aja jooksul tekib üle riigi üldine elektrivõrk, mis toidetud mitmetest eriaegadel töötavatest jõujaamadest vastavalt nende jõujaamade tootsusele. Seega viimasel juhtumil toidaksid üldist võrku parajasti need jõujaamad, millele see on soodsaim, kuna samal ajal on ebatootlikult töötavad jõujaamad suletud. Senini, kuni meil on tegemist iseseisvate jõujaamadega, peame neid ka sellistena käsutama ja tariifid tulevad koostada vastavalt iga jõujaama võrgu iseloomule.

Tariifipoliitika üheks põhijooneks on asjaolu, et elektritariifide alal tekkida võivate mitmesuguste segaduste vältimiseks peaksid üksikud jõujaamad oma tariifide üle vastastikku üksteist informeerima ühise keele leidmiseks. See on vajaline selleks puhuks, kui tulevikus peaks üle mindama ühisele tariifile. Siis üleminekul ei teki suuri lünki ega suuri nurinaid tarvitajaskonnas.

Tariifipoliitika teiseks põhijooneks on *kWh* arv, mida jõujaam on suuteline tootma. See alus ei käi mitte termiliste jõujaamade kohta, vaid puudutab peamiselt vee-

jõujaamu. Veejõujaamade puhul ilmnevad alltoodud asjaolud, mida tuleb silmas pidades *kWh* hinna arvestamisel.

Jõujaama on installeeritud teatud arv turbiine ja generaatoreid, millised aga veepuuduse tõttu ei suuda alati arendada kogu oma võimet. Seda oleme me mitmel korral näinud Narva kosel ja seda näeme praegusel ajal ka Lätis Kegumsis. Seal jõujaama installeeritud võime võib tõusta kuni $4 \times 17\,500$ *kW*, s. o. $70\,000$ *kW*, kuna praegune veevähesus ei võimalda pidevalt koormata jõujaama mitte üle $12\,000$ *kW*. Selle pahe vältimiseks ja reservi soetamiseks ehitati Riia külje alla üks automaatse käivitutusega $10\,000$ *kW* aurujõujaam Velox-kateldega, mida on võimalik käivitada külmast olekust kuni maksimaalse koormuse saavutamiseni ca 10—15 minuti jooksul. Arusaadavalt mõjustavad sellised lisainvesteeringud tunduvalt *kWh* hinda.

Tariifide alal me linnadel seisab ees suur töö eriti praegusel sõjaajal, mil nii mitmestki ainek on puudus ja mida tuleb asendada kodumaa ainetega. On vaja leida tarvitajaid neil tundidel, mil jõujaamad on väike koormus või puudub see üldse, s. o. peamiselt öötundidel. Selleks aitabki suuresti kaasa õige elektritariifipoliitika.

Selliseid otsimisi teevad läbi kõik välismaa jõujaamad ja nemad pole sugugi kergemas olundis kui meie. Näitena võiks tuua ühe väljavõtte Läti elektritariifipoliitikast. Et elektrifitseerida põllumajandust, antakse põllumajandusele ükskõik mis otstarbeks madalpinge poolt voolu 5 santiimiga *kWh* (s. o. ca 3,2 senti *kWh*). Jäägem ootama, mis mõju see avaldab!

Linnade planeerimise juhiseid Nõukogude Venes.

Nõukogude Vene kommunaalmajapidamise akadeemia kuukiri „Коммунальное Строительство“ avaldab ühes oma viimaseist numbreist juhised linnade planeerimise kohta, kusjuures eessõnas märgitakse, et need juhised toodud redaktsioonis ei pretendeeri

täieliselt ametlikule juhendile, kuid neid võidakse kasustada kui materjali liidu- ja vabariikide vastava seaduseandluse läbitöötamisel, linnanõukogude ja osakondade planeerimistööde kohapealseks korraldamiseks, projektimis-planeerimisorganisatsioo-

nides planeerimisprojektide koostamisel, kõrgemais tehnilis õppeasutis ja tehnikumides ja teisis vastavais õppeasutis planeerimisdistsipliini läbivõtmisel. Kõnesolevate juhiste esimene osa kõneleb planeerimistöist. Sellest nähtub, et töid linnade planeerimise üldprojektide, samuti ka linnade detailplaneerimise projektimise alal võivad teostada ainult sellekohased kohalikud või keskprojektimis-planeerimisorganisatsioonid, milliste organisatsioonide loetelu määrab kindlaks NSVL majandusrahvakomissariaat. Lepingute sõlmimine ülalmainitud tööde täitmise suhtes mõnede teiste organisatsioonide või üksikisikutega on keelatud.

Uute ja rekonstrueeritavate suurlinnade (projekti järgi üle 200 000 elanikuga) tsentrumite planeerimise üldprojektid peavad koostama NSVL keskprojektimis-planeerimisorganisatsioonid.

Erandjuhtumeil lubatakse neid töid teostada ka kohalikul projektimis-planeerimisorganisatsioonil, kuid majandusrahvakomissariaat peab organiseerima siis alalist konsultatsiooni ja järelevalvet.

Uute rekonstrueerivate keskmiste ja väikeste sinnade (projekti järgi kuni 200 000 elanikuga) üld- ja üksikasjalise planeerimise projektid peavad koostama kesk- või kohalikud projektimis-planeerimisorganisatsioonid.

Kui suured, erilist vastutust nõudvad planeerimistööd on antud kohalikule projektimis-planeerimisorganisatsioonile, siis NSVL majandusrahvakomissariaat peab hoolitsema selle eest, et sellel organisatsioonil oleks küllaldane kaader kvalifitseeritud jõude ja konsultatsioon peab teostuma keskusest. Planeerimistööde täitmisel keskprojektimisorganisatsioonide poolt peavad planeerimise alused olema läbi töötatud kohapeal kohalike jõudude kohustuslikul osavõtul. Planeerimistöid linnades tuleb teostada viisaastakute ja igaaastaste kavade alusel, mis riigi eelarve korras projektitavate linnade kohta koostab liiduvabariikide kommunaal-

majandus-rahvakomissariaat, ja majandusorganisatsioonide kulul projektitavate linnade kohta — autonoomsete vabariikide kommunaalmajandus-rahvakomissariaadid, kraiide (maade) ja oblastite kommunaalosakonnad. Igaastaste kavade alusel linnanõukogud kooskõlas liiduvabariikide kommunaalmajandus-rahvakomissariaadiga määravad kindlaks projektimis-planeerimisorganisatsioonid, kellele tehakse ülesandeks teostada planeerimistöid. Need organisatsioonid töötavad läbi ja esitavad linnanõukogule kinnitamiseks antud planeerimistööde koostise ja ka hinna. Linnanõukogude poolt kinnitatud planeerimistööde kavad ja vastavad eelarved kuuluvad veel lõplikule kinnitamisele kas liidu- või autonoomse vabariigi kommunaalmajandus-rahvakomissariaadi poolt, sõltuvalt sellest, kelle kulul tööd teostatakse. Projektimis-planeerimistööde teostamine ilma viimainitud kinnitamiseta pole lubatud. Planeerimistööde kinnitatud kava ja eelarve on aluseks tööde teostamise lepingu koostamisel. Kui tööde tellijal tekib lahkarmamus lepingu sõlmimisel töö ulatuse või hinna suhtes, siis need aursaamatused lahendatakse samade organisatsioonide poolt, kes kinnitanud vastavad kavad ja eelarved.

Projektimis-planeerimisorganisatsioonid suurte objektide projektimisel peavad välja töötama täpse kava ka aja suhtes, märkides täpselt, millal üks või teine osa tööst teostatakse. Ka peavad projektimis-planeerimisorganisatsioonid pidevalt tegema ettekan- deid instantsidele, kelle poolt on planeerimisprojektid kinnitatud.

Planeerimise projektide koostis ja sisu.

Linnade planeerimise tööde tsükkel jagub kahte ossa: tööd planeerimise üldprojekti koostamise alal, mille sihiks on linna üldplaani koostamine, ja teiseks tööd detailplaneerimise projektimise alal, mille sihiks on linna üksikosade maaalade planeerimise projektide koostamine. Viimane tehakse palju suuremas maastaabis kui linna üldplan. Need tööd tehakse kindlas järjekorras, kusjuures esimeseks staadiumiks on pla-

neerimise üldprojekti läbitöötamine ja teiseks — detailplaneerimise projektimine. Siiski mõnikord, teatud üksikul juhtumel, võimaldatakse mõlemaid töid teha ka paralleelselt.

Väikelinnades tarvilise geodeetilise materjali olemuse puhul lubatakse ühendada tööd üldplaani koostamise ja detailplaneerimise projektimise alal. Sel puhul koostatakse linna üldplaan maastaabis 1:2000 ja sel alusel koostatakse hoonestusprojektid ja ehituse tehnilised projektid.

Tööde koostis planeerimise üldprojekti alal määratakse kindlaks, võttes aluseks plaani ülesanded, planeerimise projektimise suhtes, milles arvestatakse projektis ettenähtud elanikkude arvu ja perspektiivset linnamoodustavate faktorite arenemist, rekognostseerivat uuringut, milline teostatakse planeerimiseks vajaliste andmete ja materjalide kindlaksmääramiseks ja eelseisvate uuringuliste ja projektimistöde iseloomu kindlakstegemiseks. Tööde koostis ja sisu planeerimise üldprojekti alal teatava linna suhtes fikseeritakse üldprojekti koostamise eelarves, milline kuulub kinnitamisele vastavate organite poolt.

Tööde koostis planeerimise detailprojektide alal määratakse kindlaks igal üksikul juhtumil organisatsiooni poolt, kelle ülesandel teostub detailne projektimine. Tööde koostis ja sisu planeerimise detailprojekti alal fikseeritakse detailplaneerimise projektimise eelarves, milline kinnitatakse vastavate organite poolt.

Üld- ja detailplaneerimise projektimistöed, nagu plaaniliste ülesannete koostamine linnade üldplaani projektimiseks, ülesannete koostamine planeerimise detailprojektide läbitöötamiseks, planeerimisobjektide rekognostseeriva uuringu teostamine planeerimiseks vajaliste andmete ja materjalide kindlaksmääramiseks ja eelseisvate uuringuliste ja projektimistöde kindlakstegemiseks, samuti uuringuliste kui ka planeerimise projektimise tööde eelarvete koostamine ja nende tööde korra formuleerimine ja töötule-

muste kinnitamine määratakse kindlaks erijuhistega.

Linnad, millel puudub planeerimise üldprojekt ja millised pole asunud ka nende läbitöötamisele, võivad jooksva ehituse korraldamiseks koostada erandina ka esialgsed planeerimisprojektid.

Nende projektide koostamine teostatakse igal üksikul juhtumil kooskõlas vabariigi majandusrahvakomissariaadiga, milline määrab kindlaks esialgsete projektide koostise sisu. Vabariigi majandusrahvakomissariaadi loal antud esialgsete projektide alusel võib teostuda detailplaneerimise projektimine, ehituskohtade valik ja hoonestamise arhitektuurilise planeerimise ülesannete andmine. Planeerimisprojektide alusel koostatud hoonestusprojektide, üksikute hoonete ja ehitiste tehniliste projektide koostis ja sisu reguleeritakse erijuhistega.

Planeerimise üldprojekt.

Planeerimise üldprojekti läbitöötamise eesmärgiks on linna üldplaani koostamine. Üldplaan peale kinnitamist vastavais organeis on põhjanevaks planeerimisdokumendiks, mis määrab kindlaks linna ehituse mitmete viisaastakute perspektiivil. Planeeritava linna planeerimise üldprojekti hädavajaliste põhiosade koostis ja sisu määratakse kindlaks linnaplaneerimise normides. Peale üldplaani põhiosade, projektimisorganisatsioonid, sõltuvalt maastaabist ja asustatud koha planeerimise ülesande keerukusest, töötavad läbi abijoonised ja koostavad täiendavad tehnilis-majanduslikud märkmed üksikute eriküsimuste kohta, millised peegelduvad asustatud koha planeerimisel. Eeskujulik kogu abimaterjale, millised kuuluvad üldplaani koostamise läbitöötamise juurde, määratakse iga linna jaoks kindlaks planeerimistöde kava ja eelarve kinnitamisel.

Abimaterjalide hulka kuuluvad graafilises osas rajooni plaan maastaabis 1:20 000—1:50 000, kus oleks näidatud elemendid, millised mõjustavad asustatud koha planeerimist; planeerimisprojekti poolt hõlmatava

maala asendi plaan horisontaalidega ja kõigi oluliste elementide märkimisega, väärtuslikumate hoonete gabariitide ja mehaanilise transpordi tähtsamate liinide märkimisega; füüsilis-geoloogilise laadi kaart, milles tuleks näidata horisontaalid numbriliste näitajatega; kruntide piirid kalakuga 3—6%, 6—9%, 9—12% ja üle 12%; terrassid ja tasandikud, nende keskmise tühise märkimisega; düünide ja kaarluudete asend, lume- ja mäelibi-semiskohad, seismograafilised võnkumised kohtadel jne.; kruntide põhjavee seis 0—1 m, 1—2 m, 2—3 m ja üle 3 m; soostunud kohtade laiumisulatus ja millest soostumine on tingitud; põhjavee maapinnale ulatumise kohad; hüdrograafiline võrk — jõed, ojad, järved, tiigid jt., märkides nende keskmise veeseisu aga ka vee seis kõrgvee ja katastroofilise üleujutuse ajal; kasulikkude maapõuevarade lademed, nende ulatus, olvad ja projektitavad eksploateerimiskohad ja murdude kohad.

Geoloogiline kaart peab olema valmistatud maastaabis 1:25 000 ja 1:50 000 ja selles tuleb näidata maakihide levimine peale tertsiäärastut ja peakihid, mis ulatuvad maapinnas kuni 2 m sügavuseni.

Skemaatiline litoloogiline kaart tuleb valmistada maastaabis 1:20 000—1:25 000 ja selles tuleb näidata, kus ja milline on maapinna alus, pinna kontuurid ja millist raskust kannab teatav alus. Märkida tuleb ka geoloogilised profiilid ja teha joonised hooaja- ja aastatuulte kohta nende korduvuse ja kiiruse suhtes. Vabas maastaabis tehtud linna- ja linnapiirkonna tihendus linna üksikute maaalade järgi, nagu see on projektimise ajal, ja milliseks see peab kujunema projekti järgi.

Plaanidel, mis on valmistatud maastaabis 1:10 000—1:15 000, tuleb näidata olevad ja projektitavad veevärgiehitised ja asutised, samuti juba olev puhtaveevõrk ja puhtaveemagistraalvõrgu kavandiline põhimõtteline skeem. Samad andmed peavad olema ka reoveekanaliseerimise ja vastavate asutiste ja

ehitiste kohta. Ka tuleb näidata maaalad, mis vajavad täitmist ja kuivatamist, kuivatamagistraalide trassid, siis jõgede reguleeritavate osade trassid (sillad, paisud, ülekäigukohad, kindlustatud kaldad), veebasseinid, hüdrotehniliste asutiste kohad, vee kogumiskohad, veeärajuhtimiskohad jne.

Edasi tuleb märkida siselinna transpordi skeem, reisijate massilise transpordi põhivõrk ja depoode, garaazide, kui ka parandustöökojade asukohad.

Linna ümbruskonna kaart tuleb valmistada maastaabis 1:20 000—1:50 000 ja selles näidata juba olevate ja projekti järgi asutatavate põllumajandus- ja tööstusettevõtete, elektrijaamade, asustatud kohtade, majanduskeskuste, raud-, vee- õhutee- ja autotranspordiettevõtete ja -võrgu asukohad, samuti metsad, pargid, veekogud, tervishoiu- ja kultuurvõrk, õhukõrgepingeliinid, radiojaamad jne.

Peale varemmainitud graafiliste abimaterjalide võivad projektimisorganisatsioonid planeerimise üldprojekti läbitöötamisel omal algatusel koostada veel üksikuid plaane ja jooniseid, kuid kulud, mis nende töödega on seoses, peavad mahtuma planeerimise projekti üldkuludesse.

Eritööd raud- ja veeteeküsimuste lahendamiseks, kui see peetakse vajaliseks, viiakse läbi ka erikorras. See kord määratakse kindlaks igal üksikul juhtumil asutiste või organite poolt, kelle ülesandel seda tööd tehakse.

Detailplaneerimise projektimine.

Detailplaneerimise projektimise tööde siht on linna üldplaani raamides läbi töötada linna üksikosade planeerimise projektid, et lähemate aastate jooksul kõik linna ehitusalad oleks varustatud projektimisplaneerimismaterjalidega.

Tööd detailplaneerimise projektimise alal jaguvad järgmiselt:

- 1) punase joone projekt,

- 2) linna tänavate plaanid ja fassaadid,
- 3) linna väljakute plaanid,
- 4) vertikaalplaneerimise projekt,
- 5) elamute ja üldkvartaalide plaanid,
- 6) parkide, aedade, staadionide ja kehalise kasvatuse baaside plaanid.

Punased jooned töötatakse läbi kogu linna maaalal lähemate aastate jooksul projektitavaks hoonestamiseks, maastaabis 1:2000 või 1:1000, geodeetiliste plaanide alusel ja andmetega olevast hoonestusest.

Punase joone projekt peab tekstilises osas sisaldama ka vastava selgitava kirjelduse.

Linna tänavate plaanid tuleb läbi töötada maastaabis 1:1000 ja fassaadid — 1:500.

Tekstilises osas tuuakse hoonestusülesanded teatavate tänavate kohta ja lühike põhjendus arhitektuurilis-ruumilisest seisukohast, nagu tänava pikkus, hoonestuskõrgus, kaugus punasest joonest jne.

Linna väljakute plaanid töötatakse läbi maastaabis 1:500. Tekstiline osa peab koosnema lühikesest seletusest arhitektuurilis-ruumilisest kaalutlusest ja iseloomustama väljakute seosesolemist linna üldplaaniga. Vertikaalplaneerimise projekt peab olema välja töötatud maastaabis 1:2000. Tekstiline osa peab sisaldama põhjenduse ja arvulised andmed, mis iseloomustavad mullatööde ulatust kruntidel.

Kvartaalide plaanid töötatakse läbi maastaabis 1:1000, kusjuures märgitakse hoonestused, kvartaalisesed haljasalad, läbisõidukohad, väljakud, õued ja kvartaali teised elemendid.

Tekstilises osas tuuakse kas kvartaali või kvartaalide grupi planeerimise ülesanded ja selle põhjendus. Seejuures tuleb märkida:

- 1) kvartaali asukoht ja selle osa linna plaanis,
- 2) kvartaali pikkus ja laius meetreis,
- 3) kvartaali piiravate tänavate laius meetreis,
- 4) kvartaalidest hoonestamisele määratud ala ruutmeetreis ja selle protsent kvartaali üldpindalast, tähendades ühtlasi hoonete iseloomu,

- 5) kvartaali maaala balanss elementide järgi ruutmeetreis ja protsentides kogu kvartaali maaalast,
- 6) hoonete kubatuur ja kasuliku pindala suurus ruutmeetreis,
- 7) hoonete keskmine kõrgus kvartaalis,
- 8) kvartaali üga hoone kordade arv,
- 9) kvartaali heakorraelementide loetelu (veevärk, kanalisatsioon, soojusallikas jne., andmetega selle kohta, kust saab kvartaal vett, elektrienergiat ja heakorra magistraalvõrk, millega kvartaal ühendatakse).

Parkide, aedade, staadionide ja kehalise kasvatuse baaside plaanid valmistatakse maastaabis 1:2000 ja neis märgitakse ka maaala funktsionaalne jaotus. Tekstilises osas tuuakse ülesanded üksikute aedade, parkide, staadionide ja kehalise kasvatuse baaside projektimise alal ühes põhjendusega ja andmetega selle kohta, kus asub teatav objekt, ta osa linnaplaanis ja elanikkonna teenindamises, kuidas teatud objekt on ühenduses heakorra magistraalvõrkudega ja ta maksimaalne läbilaskevõime.

Projektide ruumilise arvestamise põhiprintsipi selgitamiseks võidakse koostada perspektiive või aksonomeetria. Projektide valmistamise eeltööde korras projektivorganisatsioon või kohalikud planeerimisorganisatsioonid võivad läbi töötada veel abimaterjale. Nende materjalide graafilises osas oleks skeem selle kohta, milline osa planeerimise üldprojektist tuleks teostamisele esijoonel ehk perspektiivplaan ehitusobjektide paigutamise kohta. Edasi peaks olema skeem väljaspool kvartaali asuva heakorravõrgu ja maaala hoonestamiseks ettevalmistamise kohta, kus oleks ühtlasi märgitud, millisest otstarbekuse seisukohast eelistatakse teatud maaala hoonestamist esimeses järjekorras ja milliseil majanduslikel kaalutlusil seda tehakse.

Tekstilises osas on abimaterjalideks:

- 1) uute tööstusettevõtete loetelu, mis tulevad ehitamisele lähimate viisaastakute jooksul, tähendades seejuures vajalist maaala ja tööliste kaadrit;

2) likvideeritavate ja teistesse kohtadesse paigutatavate tööstuste loetelu ühes andmetega tööliste arvu kui ka vabaneva maaala suuruse kohta;

3) tööstusettevõtete loetelu, millised lähimate viisaastakute jooksul tunduvalt suurendavad tööliste hulka, ühes andmetega juurdevõetavate tööliste arvu kohta;

4) elanikkonna juurdekasv lähimate viisaastakute jooksul kogu linnas, administratiiv- ja planeerimisrajoonide järgi;

5) lähimate viisaastakute jooksul juurdeehitatavate elamute ruumala tuhandeis kuupmeetreis ja pindala tuhandeis ruutmeetreis ja samuti elamute kordade arv ühes andmetega selle kohta, kui palju hoonestamiseks vajatakse maad ja nende elamute paigutus planeerimisrajoonide järgi;

6) suurimate administratiiv-, ühiskondlikkude rahvarahvus-, ravimis-profülaktilis-

te ja kultuuritavaobjektide loetelu, mis tulevad ehitamisele lähimate viisaastakute jooksul, märkides ühtlasi nende objektide kubaatuuri tuhandeis kuupmeetreis, tarvisminevat pindala hektaarides ja nende objektide paigutust planeerimisrajoonide järgi;

7) haljasalade loetelu, mis tulevad rajada ja avardada, ära tähendades nende tähtsust ja pindala hektaarides;

8) linna läbisõiduteede loetelu ja kavatsetavad läbimurdekohad lähimate viisaastakute jooksul, ära tähendades nende piire, pikkust kilomeetris ja ettevalmistustööde hinda;

9) loetelu läbisõiduteede kohta, mis lähimate viisaastakute jooksul tulevad väljaehitamisele linna transpordi jaoks, maaaluste ehitiste ja sildade kohta jne., ära tähendades nende piire ja pikkust kilomeetris.

(Järgneb.)

Vanadehoolekande korraldus mõnes Lääne-Euroopa riigis.

Alates 1930. a., mil suur osa hoolekande alast tehti Inglismaal kohalikkude omavalitsuste ülesandeks, on viimased vahetpidamata hoolitsenud selle eest, et parandada kõigepealt nende vanade elutingimusi, keda praegu ülal peetakse tavalisest avaliku hoolekande asutisena. Paljud neist vanadest on majutatud sellisesse ehitisesse, mis on ehitatud umbes saja aasta eest.

1930. a. reformi üheks õnnelikuks tulemuseks tuleb kahtlemata pidada seda, et nüüd on võimalus otstarbekohasemalt liigitada krahvkonna piires ülalpeetavaid vanu. Enne 1. aprilli 1930 toimus liigitamine asutises endas, kuid suure arvu abivajavate vanade läbikäigu puhul ühest omavalitsusest ja selle kontrollist on võimalik liigitada nüüd vanu juba asutiste-kodude vahel. Pärast reformi tulid omavalitsusile üle ka kodud, mis ei vastanud minimaalselgi määral praegusa aja nõudeile ja neid tuli seepärast kohe sulgeda. Viimaste aastate jooksul on tervis-

hoiuminister mitmel puhul ergutanud avaliku hoolekande asutisi paremini sisustama vanadekodusid ja selle tagajärjel on esinenud rohkesti juhtumeid, kus on kulutatud suuri summasid, et suurendada kodude arvu ja neid paremini sisustada. Selle aktsiooni tagajärjel on nüüd väga paljudes omavalitsustes kaalumisel vanadekodude parem korraldus ja sisustus.

Skandinaavia riigid on vanadehoolekande alal Inglismaast kaugele ette jõudnud. Üheks paremaks vanadekoduks tuleb kahtlemata pidada Kopenhaageni vanadekodu. Selles leiab ulualust keskmiselt 1400 isikut. Kodu on jaotatud kahte ossa: üks tervete, teine — haigete jaoks. Hoolealused võivad kodust välja minna ja tagasi tulla oma äranägemise järgi. Küllastajate vastuvõtmine võib toimuda iga päev, kahe tunni jooksul. Selline korraldus on olemas ka mõnes Inglismaa vanadekodus ja on osutunud väga otstarbekohaseks. Hoolealused

võivad kanda oma rõivastist, juhtumil kuni nad eelistavad seda. (Sama kord kehtib tavaliselt ka Inglismaal.) Kodu asetseb maastikuliselt väga soodsalt. Üheks iseloomustavamaks jooneks on sealjuures see, et kodu territoorium hõlmab suure arvu väikesi aedu, millised on antud hoolealuseile kasustada. Suures osas nendest aedadest on hoolealused mõne sõbra abil ehitanud lehtla või puubaraki. Elunemisruumid koosnevad väikestest tubadest abielupaaridele ja ühele, kahele või kolmele inimesele. Hoolealused võivad kasustada oma mööblit ja ehtida tube maalide ja muude kaunistusesemetega. Ainsaks nõudmiseks aga on, et voodi ja voodipesu peab olema asutise poolt. See nõue on kehtima pandud selleks, et takistada kodusse söödikute-parasiitide sissetoomist. Sellest seisukohast on Skandinaavia korraldus eeskujulik. Iga tuba suubub suurde korridori. Uksed on varustatud kloppimiseseadmega. Ükski ei pääse tuppa ilma kloppimiseta. Iga tuba on nummerdatud ja selle elanikkude nimed on kirjutatud kaardile, nagu seda harrastatakse korteriterühmades. Treppidel on pandud välja tubade numeratsioon ühes nende elanikkude nimestikuga. Iga tuba käsitatakse kui selle elaniku erakorterit. Sellise süsteemi juures on võimalik saavutada teatud isoleerimist, mis tavaliselt on vanadekodudes raskesti teostatav. Peale magamistubade-salongide, millised on hästi möbleeritud, on olemas veel mitu söögisaali, salongi ja vastuvõturuumi. Kui mõned hoolealused soovivad einetada omas toas, siis peavad nad toidu köögist tooma ise.

Rootsis on iga kogukond kohustatud hoolitsema kogukonnaasutise — vanadekodu kaudu kõikide nende raukade eest, kel endal pole võimalust elatuda korralikult oma kodus. Maakogukondades on väiksemad kodud umbes 50 hoolealuse jaoks, kes on liigitatud kahte ossa — terved ja haiged, ja vastavalt sellele paigutatud erihooneisse. Hoolealusel on õigus pidada oma toas seinapilte ja väiksemat mööblit. Seda peetakse täiesti loomulikuks ja seetõttu need kodud sarnlevad rohkem tavalisele perekonnakodu-

le kui asutisele. Ka maakogukondade vähe- mates vanadekodudes on läbi viidud vanade liigitamine kahte gruppi, sealjuures aga paigutatakse igasse tuppa kaks isikut ja kõigile on kasustada suurem ruum päeva veetmiseks.

Norras on vanadekodude korraldus üldiselt sama, mis Rootsis.

Kui lähemalt vaadelda mõne riigi sotsiaala korraldust ja kui võrrelda seda vastava korraldusega mõnes teises riigis, siis tuleb alati silmas pidada erilisi asjaolusid ja tegureid, mis on omased nende riikidele. Inglismaal näiteks „Vaesteseaduses“ ettenähtud hoolekandeaasutised on taotlenud juba pikemat aega ja nii palju kui vähegi võimalik hoiduda abivajavate raukade paigutamisest sellekohastesse kodudesse. On isegi väga levinud nn. „töomajadesse asumise kartus“. Samal ajal aga eluneb suur osa rauku sellistes halbades oludes, et nende paigutamine kodudesse osutuks väga soovitavaks eeldusel, et neid korraldatakse Skandinaavia eeskujul. Avalikkuse huvides tuleks neile inimesile selgitada, et on igati parem, kui neid paigutatakse kodusse. Pole aga sugugi üllatuseks, et korralik abivajaja keeldub otsemast ulualust selliseist asutisist, mis on ellu kutsutud suuremas osas Inglismaast.

Raukade suhtarv on suhteliselt mõnes riigis suurem kui Inglismaal, mida võib osaliselt seletada sellega, et nende eest hoolitsemisel on käsile võetud tõhusaid abinõusid. Seepärast, ei või Inglismaa oma raukade abistamise korralduse peale olla sugugi uhke.

Parimini on korraldatud raukade eest hoolekanne Skandinaavia riikides, kuid rohkemal määral vanadekodud Belgias, Saksamaal ja isegi Jugoslaavias on oma korralduselt paremad, kui sellekohased asutised suuremas osas Inglismaal. Jugoslaavias on näiteks kodusid, kus hoolealused on liigitatud kolme klassi, vastavalt summale, mis on sisse makstud hoolealuste eneste või nende sõprade poolt. Kas hoolealuste liigitamine sellisel alusel on soovitav, on küsitav.

Belgias toimub raukade ja puuduliku tervisega vanade abistamine kinnise hoole-

kande alal mitmesuguste eriasutiste kaudu. Kõigepealt on olemas suur arv eraasutisi — kodusid, kuhu paigutatakse rauku. Hoolekandekomisjon otsustab, kas abivajav rauk tuleb paigutada kodusse tasuta või teatud väikese tasu eest vastavalt asutise — kodu kodukorras ettenähtud normidele; teatud liik abivajavaid võib vastu võtta ka tasuta. Üldjuhisenähtena lubatakse hoolealuseil kanda oma rõivastist, muidugi juhtumil, kui see on korralik. Suurtes üldkodudes, samuti väikeses erikodudes pole hoolealusel keelatud olla päeva jooksul kodust eemal. Hoolealune võib minna välja talvel kella 8—18 vahel ja suvel 8—19. Töötegemine pole sunduslik. Kui aga mõni soovib töötada, siis seda talle võimaldatakse ja ei takistata kodust väljumist.

Brüsseli vanadekodu juurde on ehitatud eriline majadeblokk, kus 12 toas elunevad naised, üks naine toas. Samuti kui Skandinaavias, on siin naistel õigus oma tuppa paigutada osa oma mööblit. Söök valmistatakse ühes keskköögis. Vanemad naised einetavad oma toas. Iga tuba kujutab endast magamistuba ja ühtlasi ka võõrastetuba, kus võib ka, näiteks, serveerida kohvi. Kui hoolealune haigestub või on liiga nõrk, et hoolitseda ise enda eest, siis viiakse ta üle üldruumi.

Huvi pakub üks Brüsseli vanadekodu, mis on asutatud ühe eraisiku poolt aadliseisusest naiste jaoks. Ja praegu paigutatakse sellesse kõrgemast seisusest naisi, kellel oleks raske harjuda tavalise vanadekodu eluga. Asutis allub kohalikule avaliku hoolekande direktorile ja valitsetakse hoolekandekomisjoni poolt. Selles asutises on eritube olemas 57 naise jaoks, kes saavad peale korteri veel tasuta valgustuse ja arstiabi. Kõik toad suubuvad suurde korridorile, nii nagu tavaliselt Skandinaavias ja iga hoolealuse nimi leidub toauksel. Iga ruum moodustab endast magamistuba ja ühtlasi ka võõrastetuba. Inglismaal selline korraldus aga ei leia tervishoiulisest seisukohast poolehoidu, sest iga naine mitte ainult ei maga, vaid ka valmistab oma toas sööki. Kuna kõik hoolealused evivad väikest isiklikku tulu, siis on neil ka võimalik

varustada end toitainetega. Juhtumil aga, kui mingil põhjusel selline isiklik tulu kaob, siis määrab hoolekandekomisjon selle asemele abiraha. Kodust väljumiseks ja naasmiseks pole kehtimas mingeid kitsendusi.

Üheks teiseks huvitavaks vanade abistamise viisidest Belgias tuleks mainida eriliste varjupaikade-hospiitside ellukutsumist. Need on grupp maju — 20—30 — ühel krundil. Need majakesed on *bungalow*-tüüpi, milles leidub üks magamistuba, üks võõrastetuba ja köök. Suurem osa hoolealuseist eluneb oma vanaduspensionist; selle puudumisel saavad nad abiraha hoolekandekomisjonilt. Hoolealused ei maksa üüri ja saavad ka arstiabi tasuta. Nende enda hoolitsuseks jääb majakese sisustamine ja ülalpidamine. Asutis on avatud kella 6—20. Hoolealused võivad väljuda ja naasta oma äranägemise järgi. Need majakesed kujutavad endast tegelikult hoolealuste erakorterit ja nende üle ei teostata muud järelevalvet, kui et majake peetakse hästi korras. Hoolealuste kasustada on pesuköök ja üldvannid.

Vanadehoolekande alal Saksamaal on eriti märkimisväärne see joon, et vanu püütakse nii palju kui see on vähegi võimalik abistada lahtisel hoolekandel väljaspool kodusid ja varjupaiku. Kuid siiski leidub ka Saksamaal terve rida vaatamisväärseid vanade eest hoolitsemise asutisi, mis on ellu kutsutud peamiselt erahoolekande teel ja nüüd peetakse ülal kohaliku omavalitsuse poolt.

Berliinis on, näiteks, huvitav kodu nende jaoks, kes pärast maailmasõda inflatsiooni tõttu on kaotanud oma varanduse. Need elunevad kortereis. Algul oli kavatsus paigutada asutisse vaid neid, kel on veel küllaldaselt raha, et end ülal pidada, kuid edaspidi tuli juba teha sellest erandit ja teatavaid juhtumil pidi kohalik omavalitsus tulema appi.

Voodislamavate hoolealuste eest hoolitsemine. Suurem osa vanadest, kes langevad avaliku hoolekande alla, on kas täiesti või osaliselt voodislamajad. Harvardi ülikooli tervishoiu professor

dr. Alfred Worcester väidab, et „rohkem soojust, rohkem puhkamist, vähem tööd ja vähem toitu“ osutuvad neljaks tähtsamaks vanade tervishoiu nõudeks.

Kroonilised haiged ei vaja üldhaiglaist keerukat ja kulukat ravimist. Korralduslikult sisseseatud haigetekodud on selliseile haigeile ravimise otstarbeks küllaldaselt tõhusad ja ühtlasi ka odavad. On olemas suur sarnasus: 1) vana ja haige ja 2) kroonilise haige vahel. Paistab, et kolooniatüüpi asutised sobivad rohkem tavalisile elatunud hoolealuseile kui nõrgamõistuslikele.

Korraldus voodis mittelamajate jaoks. On tähtis juhtida tähelepanu korralduste erinevusile, millised võib ette näha nende vanade jaoks, kes pole sunnitud lamama voodis. Inglismaal oli Bradfordis (*Board of Guardians*) avaliku hoolekande asutis esimene, kes asus abistama selle liigi puudustkannatavaid vanu. Osal on juba 30 a. eest ehitatud nn. „*Daisy Hill Homes*“ — ühekordsed *bungalow*-tüüpi majakesed. Selles asutises valmistavad vanad omale sööki ise, välja arvatud lõuna. Mõned omavalitsused on pidanud otstarbekohaseks hakata kasustama selliste kodude asutamiseks suuri kinnisvarasid. Selliseid kinnisvarasid on olemas näiteks Kentis, kus hoolealuseil on täieline vabadus. Samuti evib Middlesexi krahvkond kolm sellise kasutamise eesmärgiga kinnisvara. Ka nendes kodudes on vanadel suur vabadus: nad võivad käia iga päev väljas ja võtta iga pealelõunat vastu küllastajaid. Äsja asutas Londoni krahvkond ka sellise kodu 180 inimese jaoks. Kaks kodu on asutatud Birminghamis:

üks meestele, teine naistele. Ka siin on kehtiv täieline vabadus — hoolealused võivad käia väljas ja tulla koju oma äranägemise järgi. Vanu ei sunnita tegema tööd, kuid väidetakse, et need, kes on võimalised tegema tööd, on väga õnnelikud. Mõnel pool on märgata tungi ümber korraldada seniseid asutisi nii, et need koosneks teatud arvust väiksematest kodudest. Selleks ehitati mõnes asutises saalid ümber väikesiks toakesiks, kuhu hoolealuseil on lubatud kaasa võtta osa oma mööblit. Kui vaadelda uusimaid kodusid, siis paistab silma üks üldine joon, mida on tahetud pidada igal pool Inglismaal, ja nimelt, et kõik asuks ühel majakorral. Selle süsteemi tarvituselevõtmine on andnud häid tulemusi Kenti krahvkonnas ühes vastasutatud kodus. On välja kujunenud üldine nõue, et vanadel võimaldataks, kui on vähegi teostatav, ümbritseda end oma esemetega ja kanda oma rõivastist. Sealjuures aga pole sugugi tarvis, et kogutakse vanadekodudesse kõiki vanu, kes vajavad avaliku hoolekande abi. Ideaalseks lahenduseks oleks, kui abielus puudustkannatajatele antaks tarvitada väikesi majakesi. Selliseil juhtumel aga osutub tarviliseks, et Inglismaa hoolekandeaasutised suurendaksid vanade abiraha.

Igatahes on olemas teatav arv vanu, kes vajavad kergemakujulist hoolitsemist ja järelvalvet ja näib, et just nende jaoks tekib tarvidus korraldada erilist tüüpi asutisi, kus on võimalus anda sellist abi. Ühtlasi aga tundub väga soovitatavana, et nende vanade eest hoolitsetakse võimalikult pehmelt, et nad end avalikes asutistes tunneksid täieõiguslike isikutena.

Eesti Linnade Liidu tegevusest.

Eesti Linnade Liidu juhatuse koosolekul 5. aprillil 1940 arutati Siseministeeriumi poolt linnadele saadetud ringkirja, milles nõuti alalise tuletõrjevalve sisseseadmist. Sel puhul palus Suure-Jaani Linnavalitsus ELL astuda samme, et nõutud ülesannete täitmi-

sel tekkivate kulude katteks määratakse ka tulused.

Arutanud küsimust ja ära kuulunud Siseministeeriumi Politseitalituse tuletõrjeinspektori F. P a r m a s k'i sellekohast selgitust, millest ilmnes, et siseminister pole esi-

nenud nõudega, vaid ainult ettepanekuga, et linnad seaksid sisse edukamaks võitlemiseks tuleohu vastu alalise tuletõrjevalve, o t s u s t a t i paluda Siseministeeriumi anda linnadele täiendavaid juhendeid ülaltähendatud eeskirja täitmiseks.

Suure-Jaani Linnavalitsus palus ELL astuda samme Tuletõrjelükmete ja Tuletõrjeseaduse § 29 põhjal abiksnõutud isikute õnnetus- ja haiguskindlustuse korraldamise määruks muutmiseks selliselt, et mainitud määruksiga pealepandud kulud ei kannaks mitte kindlustatu elukoha omavalitsus, vaid see omavalitsus, mille piires kindlustatu (tuletõrjuja) teenistuskohuste täitmisel haigestus, sai vigastada, haavata jne., samuti et see omavalitsus kannaks kindlustatu surma puhul ka matusekulud.

Arutanud seda, o t s u s t a t i enne vastava märgukirja esitamist Siseministeeriumile koguda linnadelt andmeid, kui mitu tulikahju oli 1939. a. linnas ja kui mitmel korral võttis linnas asuv tuletõrjeorganisatsioon osa tulekustutustöist väljaspool linna piire.

Sotsiaalministeerium saatis ELL seisukohavõtmiseks Arstide Koja palvet, et jaoskonnaarstidele ja III astme linnade linnaarstidele korteri-, kütte- ja valgustuskulude tasumine keskselt ühtlustataks Rahvatervishoiu korraldamise seaduse §§ 22 ja 34 eeskirjade kohaselt vastaval alal esinevatele tegelikkudele kuludele vastavalt.

Arutanud küsimust ja arvestanud III astme linnade seisukohti tähendatud küsimuses, o t s u s t a t i tunnustada otstarbekohaseimaks, arvestades linnade erinevaid olusid, kui küsimust lahendaks iga linn oma olude kohaselt.

Mis puutub linnaarstide korterirahasse, siis võiks seda maksta teatud vahekorras palgaga, nagu riigiteenijailegi, seda enam, et real linnadel puudub üldse võimalus anda natuuras sellises suuruses kortereid nagu on tähendatud Arstide Koja märgukirjas Sotsiaalministeeriumile.

Kuna mitmel linnal asuvad koolid ja muud asutised riigile kuuluvates majades ja seevastu paljud kasarmud linnade majades, on tunduvalt takistatud nende hoonete otstarbekohane kasustamine ja korralik remontimine, sest hoone valdaja pole hoone omanik.

Arvestanud seda, o t s u s t a t i pöörduda Siseministeeriumi kaudu Vabariigi Valitsuse poole palvega, et linnade kasustada olevad hooned antaks üle neile tasuta, kuna hariusülesannete täitmine lasub linnadel.

Eesti Linnade Liidu juhatuses koosolekul 23. mail 1940 andis A. U e s s o n informatsiooni ELL delegatsiooni käigust siseministri, peaministri ja Vabariigi Presidendi juurde ELL uue põhikirja asjas.

Pärnu Linnavalitsus palus ELL kaaluda küsimust, kas poleks otstarbekohane, kui ELL juurde palgatakse ametisse revidendid linnade asjaajamise ja tegevuse revideerimiseks.

Arutanud küsimust, o t s u s t a t i pidada mittetarviliseks revidentide ametisse palkamist ELL juurde, kuna kehtiva Linnaseaduse § 115 põhjal on linna revisjonikomisjonil õigus kutsuda osa võtma oma töist asjatundjaid. Kui viimaseid kohapeal ei leidu, tuleks pöörduda nende saamiseks ELL poole.

Rakvere Linnavalitsus palus ELL astuda samme, et muudetak:

1) Jahiseaduse teostamise määruksiga kehtimapanud kord maksuliste jahitunnistuste plankide soetamisel, mille järgi omavalitsusil tuleb juba plankide tellimisel tasuda Jahikapitali heaks võetav maks ja plankide hind;

2) Põllutööministeeriumi Varade- ja Arveosakonna ringkiri 25. IV 1940, nr. 140/5, mille järgi saab planke tellida arvul, mis on jagatav 10-ga, kuna plankide raamatud on 10-lehesed.

Arutanud küsimust, o t s u s t a t i paluda muuta ülaltähendatud määrust ja ringkirja

selliselt, et iga omavalitsus võiks tellida planke arvul, mida ta tegelikult vajab.

Eesti Loomakaitse Liit saatis ELL seisukohavõtmiseks sundmääruse kava metsloomade pidamise, veo ja näituste kohta, millega on ühinenud ka Loodushoiu- ja Turismiinstituut.

Arutanud kava, otsustati tunnustada tarviliseks, et metsloomade pidamise, veo ja näituste kohta pandaks Vabariigi Valitsuse poolt üleriigiliselt kehtima sellekohane määrus.

Ühtlasi tunnustati soovitavaks, et loomakaitset laiendataks ka loomade rändnäituste kohta.

ELL esindajaks Tuberkuloosi vastu võitlemise sihtasutise 2. juunil 1940 Tartus peetavale peakoosolekule valiti ELL juhatuse liige, Haapsalu linnaeape dr. H. Alver.

ELL esindajaks Eesti Tuletõrjeliidu 2. juunil 1940 Rakveres peetavale peakoosolekule valiti ELL juhatuse liige, Rakvere linnaeape H. Aviksoo.

Eesti Linnade Liidu juhatuse koosolekul 6. juunil 1940 arutati Tallinna Linnavalitsuse palvet kaaluda väärtustõusumaksu sisenedumise küsimust.

Ses asjas kuulati ära V. Smetani'i informatsioon vastavaist nõupidamisist, mis võeti teadmiseks.

Põllutööministeerium saatis ELL seisukohavõtmiseks Piimaseaduse teostamise määruse muutmise määruse kava.

Kuulanud Tallinna Linna Tervishoiuosakonna direktori dr. N. Sarv'e sellekohast üksikasjalist ettekannet, otsustati ühineda ettekandja poolt koostatud ettepanekutega määruse kava muutmiseks ja täendamiseks.

Käsitööstuskoda palus ELL tunnustada vajaliseks juuksetööstuste kohta kehtivate sundmääruste revideerimist ja muutmist selliselt, et terariistade desinfitseerimine võiks toimuda peale piirituse veel formaliini, saponi, sefirooli ja lüsoformi lahustega asjaosaliste juuksurite valikuvabaduse alusel.

Kuulanud Tallinna Linna Tervishoiuosakonna direktori dr. N. Sarv'e sellekohast selgitust, otsustati toetada Käsitööstuskoja algatust ülalmainitud desinfitseerimise vahendite tarvitusele võtmiseks.

Haridusministeerium teatas ELL, et Tööstusliku Kutseoskuse Nõukogule on avaldatud soovi arvata Tööstusliku kutseoskuse seaduse alla järgmised tööalad:

pesupesemise ja klientstriikimise tööala — õppeaeg 3 a.

kakao ja ökokolaadi tööala — õppeaeg 3 a.
pehme karamelli tööala — õppeaeg 3,5 a.
karamelli tööala — õppeaeg 3,5 a.

Ülaltähendatu kohta palus Haridusministeerium ELL arvamust.

Arutanud küsimust, otsustati ühineda Tööstusliku Kutseoskuse Nõukogu sooviga, välja arvatud pesupesemise ja klientstriikimise tööala, mida ei tuleks arvata Tööstusliku kutseoskuse seaduse alla.

Konsultatsioon.

Küsimus.

Kas linnaomavalitsus kolmanda astme linnades on kohustatud andma ülalpidamist (sööki) linna arestikambris olevaile vahialuseile, kes viibivad seal tapikorras läbiminevatena.

Jaataval korral, kui suur on vahialusele antava söögi tasu ja kas see jääb linnaomavalitsuse kanda.

Vastus.

Kehtiva korra kohaselt jäävad mainitud kulud omavalitsuste kanda. Siseministeerium kavatses aga esineda lähemal ajal vastavate eeskirjade muutmise ettepanekuga, mille alusel need kulud võetakse üldiselt riigi kanda.

Küsimus.

Linnade eelarvete ja aruannete koostamise ning raamatupidamise juhiste § 27 järgi linna kassast väljamaksmisele kuuluvad väljamaksudokumentid peavad olema varustatud järgmiste vastutavate ametnikkude allkirjadega:

1) vastava osakonna või ala juhataja allkiri dokumendi sisuliselt õigeks tunnustamiseks;

2) raamatupidaja või vastava ametniku allkiri dokumendi vormiliselt nõudeile vastamise ja krediidi olemuse tõenduseks;

3) rahandusosakonna juhataja — linnavalitsuse liikme või linnavolikogu poolt selleks määratud ametniku väljamaksukäsk;

4)

Tõuseb küsimus, kas võib rahandusosakonna juhataja keelduda alla kirjutamast väljamaksukäsule, kui dokument sisuliselt on õigeks tunnustatud ja raamatupidaja tõendab oma allkirjaga, et dokument vormiliselt vastab nõudeile ja krediiti kulu tegemiseks on. Veel rohkem, kas võib rahandusosakonna juhataja juba ette krediitide käsutajaid hoiatada, et teatud kulusid ei saa sel või sel ajal teha ja seega takistada soovitud ajal teha ostusid või töid.

Vastus.

Väljamaksukäsk vastava isiku poolt ei ole juhiseisse võetud ainult vormitaitmiseks, vaid selleks on tõsine tarvidus. Kui rahandusosakonna juhataja allkirja väljamaksu käsuna kassa väljamineku dokumentis ei oleks, siis arusaadavalt kuuluks iga dokument, milles näidatud kulu tegemiseks krediit olemas, väljamaksmisele; kui aga raha kassas on. Linnadel on aga tähtajalisi ja suuremasummalisi kohustusi, näit. laenuid, mille maksmise edasilükkamine on võimatu. Kui iga krediitide käsutaja võiks ise teha väljamaksu korraldusi, s. o. kui rahandusosakonna juhataja allkiri väljamaksmiseks poleks vajaline või puuduks tal õigus keelduda andmast kõiki nõudeid rahuldavale dokumendile väljamaksukäsu, siis oleks sageli

võimatu rahandusosakonnal täita just tähtajalisi kohustusi, millel võivad olla väga raske tagajärjed, samuti võidaks sattuda olundisse, kus palku välja maksta ei saa. Juba see asjaolu ütleb, et krediitide olemus ei saa õigustada veel summade väljamaksmist.

Teiseks tuleb arvestada veel seda, et ka raha kassas või jooksevarvel olemine ei anna veel õigust selle raha kulutamiseks. Peab teadma, mis raha see on. Peale linna eelarveliste tulude laekub ju linna kassasse mitmesuguseid muid summasid, mida eelarveliste kulude katteks kasutada ei saa. Linnavalitsusil on teada, et järelevalveasutised, saades möödunud kuu arvete seisu tabeli, vaatavad, kas eelarvelised kulud ei ületa eelarvelisi tulusid, s. o. eelarvelisi kulusid saab teha ainult eelarveliste tulude laekumise piires. See asjaolu ütleb, et ka raha olemus kassas ei õigusta veel rahandusosakonna juhatajat andmast väljamaksukäsku, vaid seejuures tuleb olla teadlik, et väljamaksmiseks on eelarvelised tulud vastavalt laekunud.

Selles kõiges teadlikud olla ei saa krediitide käsutajad, teiste osakondade või asutiste ja ettevõtete juhatajad.

Seepärast peaks olema selge, et rahandusosakonna juhataja võib keelduda andmast väljamaksukäsku, kuigi on dokument korras ja krediit olemas. Veel enam — rahandusosakonna juhataja teatud juhtumel peab keelduma andmast väljamaksukäsku, et mitte viia linnavalitsust rahaliselt lubamata olundisse.

On ka teada, et linnade tulud ei laeku ühtlaselt aasta läbi. Eriti piiratud on laekumised eelarveaasta algul maksude tähtaegade tõttu. Sel ajal pole võimalik ka teha erilisi kulutusi. Töö korraldamise mõttes on krediitide käsutajate huvides just see, et neid ette hoiatatakse, millal ja milliseid kulusid teha ei või, et vältida arusaamatusi kaubamuresejate ja töötegijatega.

Seepärast rahandusosakonna juhataja võib ja peaks tegema hoiatusi krediitide käsutajale, millal on võimatu teatud kuludokumentide järgi teostada väljamakse.

Kroonika.

Soome linnade rahandusest.

Soome linnadeleidul valmis ülevaade linnade rahanduse kohta 1937. a. aruannete alusel, millest kokkuvõte ilmus liidu häälekandjas „*Suomen Kunnallislehti*“, kust toome mõningaid väljavõtteid.

1936.—1937. a. on linnade kulud suurenenud 155 500 000 mk. ehk 11% võrra. Viimase aastakümne jooksul on linnade kulud järjekindlasti suurenenud, välja arvatud vaid 1933. a., mil kõikide linnade kulude üldsumma kokku langes 1 247 418 700 margalt 1 174 475 800 margani. Järgmisel aastal aga ületas kulude üldsumma kõikide linnade kohta niihästi 1933. kui 1932. a. summa, tõustes 1934. a. jälle juba 1 249 024 300 margani. Keskmiselt elaniku kohta jäid aga kulud siiski vähemaks, mitte ainult 1933. ja 1934. a., vaid ka veel 1935. a. ja jõudsid 1929. ja 1930. a. tasemele alles 1936. a. ja ületasid selle piiri 1937. a. esmakordselt. Keskmiselt elaniku kohta kulutasid kõik linnad kokku 1929. ja 1930. a. 2100 mk., 1931. ja 1932. a. — 2000 mk., 1933. a. — 1800 mk., 1934. a. — 1900 mk., 1935. a. — 2000 mk., 1936. a. — 2100 mk. ja 1937. a. — 2200 mk.

1937. a. suurenesid Soome linnade laenu 40 000 000 mk. võrra. Üldse oli Soome linnadel kokku 1937. a. võlgu 156 900 000 mk., kusjuures kõikide linnade aastane kulu üldsumma oli samal aastal 1 567 543 100 mk. Keskmiselt elaniku kohta on linnade võlasumma 1925. — 1937. a. paari väikese kõikumisega peaaegu järjekindlasti tõusnud. 1925. a. oli kõikidel linnadel kokku võlgu keskmiselt elaniku kohta 1800 mk., 1937. a. — 3000 mk. Suurem osa linnade võlgadest, 20,1%, on läinud uusiks ehitusiks ja linna ettevõtete täiendamiseks ja suuruselt järgmine grupp, 18,3%, on läinud sadamate korraldamiseks. Linnad on maksnud pikaajalistelt laenukelt keskmiselt 5,39%.

Korteritepuudus Soome linnades.

Soome linnad arvestavad, et kõikide Soome linnade kohta kokku puudub käesajal 34 000 korterit. See on tingitud sõja tagajärgedest, mis jättis peavarjuta 460 000 elanikku. Ummarguselt 100 000 on neist põlised linlased, kes olid sunnitud lahkuma oma senistest elukohtadest, kuna pärast rahu sõlmimist jäi väljapoole riigi piiri 4 linna ja kaks alevit. 50 000 elanikku arvatakse olevat selliseid, kes enne küll elunesid maal, kuid kaotanud oma elamisvõimalused, nüüd siirduvad linnadesse. Nad arvestavad keskmise perekonnasuurusena 5 elanikku. Seega vajaksid need 150 000 elanikku vähemalt 30 000 korterit. Peale selle arvatakse sõjajärgses purustatud kortereid 4000 peale. Kuna senini juba Soomes elanikud asusid kaunis tihedasti kortereis, on nii suure arvu uute korterite soetamine küllalt raske ülesanne. Linnad arutavadki, kuidas kaasa aidata puuduse võimalikult kiireks kõrvaldamiseks. Selleks on koostatud viisaastakute kavvad.

Öömaja evakueerituile Oulus.

Oulu linnavolikogu tegi linnavalitsusele ülesandeks asutada kiires korras öömaja, kuhu võiks paigutada ajutiseltki evakueeritud. Sinna kavatakse ka leida ruumi haavatud sõdureile.

Varjendite ehitamine Raahas.

Raaha linnavolikogu otsustas anda maksuta ehitusmaterjali ja linna kulul tööde juhatajad, kui eraalgatusel ehitatakse kindlaks määratud jooniste kohaselt varjendeid.

Ehituskrunte evakueerituile Haminas.

Hamina linnavolikogu otsustas anda evakueerituile elamute ja tööstuste püstitamiseks krunte 20 aastaks ilma rendita. Pärast seda tähtaega hakkavad kruntide kasustajad maksma 5% renti krundi väärtusest. Krundi väärtus määratakse kindlaks krundi kasutada andmisel.

„Eesti Linnad“
(end. „Linnad ja Alevid“)
Eesti Linnade Liidu häälekandja

ilmub 1940./41. a. XIII aastakäiguna, avaldades artik-
leid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja alevi-
omavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende
kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58

